

Poučne razprave o jubilejskih znamkah.

Piše Janko Polák.

II.

a znamki za dva vinarja vidimo slavno cesarico Marijo Terezijo. V laseh ima zlat venec, v ušesih pa ima dragocene uhane. Njen obraz je lep in duhovit. In lepa in duhovita je bila ona res.

Vojevala je mnogo vojn. Najimenitnejši vojskovodje izza Marije Terezije so Daun, Laudon in Trenk. Golo-bradi dragonci princa Linjskega in pa red Marije Terezije sta spomina izza teh vojn. — Imenitnejše nego vojne je kulturno delo. In z ozirom na to delo je prekosila svojega očeta. Najprej je začela urejevati državo. Uvedla je samodržstvo, za tiste čase najboljšo vladno obliko. Zakaj omejila je oblast plemenitnikom. Spisati je dala kazenski zakonik ter odpravila vse mučilnice. Z ozirom na vse to ima največ zaslug pisatelj Sonnenfels.

Tudi za kmetiški stan je storila mnogo. Res je, da si ga ni upala osvoboditi povsem, toda dala mu je varuhe v okrajnih gosposkah, ki so imele nalogo, braniti kmeta nasilja in mu iti pri odkupnini iz sužnosti na roko. Huda kazen je zadela tistega, ki bi se drznil protiviti tej naredbi. Za njenega vladanja so razdelili zemljišča in po teh tudi davek na vse stanove. Prizanesla ni ne plemenitnikom ne nikomur drugemu.

Obrtnost in trgovstvo sta cvetela silno lepo. Česko platno so izvažali na Špansko. Brnsko sukno je slovelo po vsi Evropi. V Trst je priplulo na leto čez 6000 ladij. Naše ladje pa so plule noter v Vzhodno Indijo. Ustanavljala je tvornice in odpravila colnino med domačimi deželami.

Glavno njeno delo pa je gotovo šolstvo. To je bilo silno zanemarjeno. Slavna cesarica pa je vedela, da tiči vsa sreča samo v naobrazbi. In začela je ustanavljati šole. Pri tem delu ji je šel na roke razumni Felbiger. Po pravici jo imenujemo mater ljudskega šolstva naše države. Za povzdigo dunajskega vseučilišča pa ima največ zaslug njen zdravnik Swieten.

Tudi slovstvo je cvetelo za njene vlade. Pod vodstvom že omenjenega pisatelja in kritika Sonnenfelsa se je povzdignilo dunajsko dvorno gledališče nad vsa druga gledališča v Evropi.

Izmed glasbenikov so najimenitnejši Gluck, Haydn in Mozart.

Podpirala pa je tudi stavbarstvo, kiparstvo in slikarstvo. O vsem tem nam priča grad Schönbrunn pri Dunaju.

Slavna cesarica Marija Terezija je bila poročena s Francem Lotarinškim. Odtod izhaja rod habsburško-lotarinški. Prvi tega rodu je bil njen sin Jožef II., ki je gotovo eden največjih in najslavnejših vladarjev, kar jih pozna svetovna zgodovina.

III.

Za blagost svojih narodov stori največ vladar, ki se malo bojuje. In tak vladar je bil sin slavne cesarice Marije Terezije, ki ga vidimo upodobljenega na znamki za tri vinarje.

Z obraza mu čitamo odločnost, ki mu je nakopala toliko sovražnikov.

Kot samostojen vladar je zavladal cesar Jožef II. v avstrijsko-ogrskih deželah šele po smrti svoje matere. Skupno s švojo materjo pa je vladal kakih petnajst let. V tem času se je bavil ponajveč s preosnovo vojaštva. Pri tem delu mu je bil največja opora Lasi. Izvzemši zanimivih potovanj je omeniti izza te dobe pridobitev Galicije, Bukovine in precejšnjega dela Bavarske ob reki Ini. Rad bi bil zamenil Belgijo za Bavarsko in hrepenel je tudi po Solnograškem in Virtemberškem. Vse lepe načrte mu je prekrizal pruski kralj Friderik II.

Boja cesar Jožef II. ni hotel, in ostalo je vse pri starem. In posvetil je vso pozornost svojemu cesarstvu.

Vajeti samodržstva je precej napel. Deželnim stanovom je odvzel vso oblast. Tudi kronati se ni hotel dati za češkega in ogrskega kralja. Kroni ravnokar omenjenih kraljestev je velel prinesiti na Dunaj. Ustanovil je uradniški stroj, ki je delal samo na povelja z Dunaja. Nemškemu jeziku je dal veljavo, ki je zaradi nje danes toliko boja. Od uradništva je zahteval veliko. A bil mu je sam najlepši zgled. Hvaležne pa mu morajo biti posebno uradniške vdove in sirote. Zakaj on jim je nakazal prve penzije.

Vso senčno stran njegovega vladanja pa obseva zlato solnce svobode, ki je plulo toliko let pod svinčenimi oblaki trde sužnosti.

Kmeta je osvobodil skoraj povsem. Sam je nekoč oral in pokazal s tem, kako visoko ceni kmetiški stan. Da ga povzdigne tudi na Ogrskem, je naselil tamkaj obilico Nemcev. Obrt so povzdignile posebno zveze s Holandsko, Angleško, Italijo in Švico. Trgovstvo pa je povzdignil zlasti s tem, da je obnovil in utrdil zvezo z Vzhodno Indijo. Dal je tudi zgraditi obilico cest. Suknarstvo in platnarstvo se je silno razvilo za njegove vlade. Da pokaže, kako zna ceniti domačo obrt, se je sam oblačil v domače platno in sukno in zahteval to tudi od svojih dvorjaničev in dvorjanic.

Velikanskega pomena je njegov odlok z ozirom na prostost veroizpovedanja. Takrat so dobili tudi Judje prvokrat svoje priimke. Omejilo pa se jim je kupčijstvo in lotiti so se morali tudi obrti in kmetijstva.

Silno se je dvignilo šolstvo za njegove vlade. Kjerkoli je ustanovil nove župnije, povsod je ustanovil tudi šole in s tem dokazal, da le v izobrazbi tiči moč narodov in vladarjev. Uvedel je šolsko obveznost. Ubožnim je odpisal šolnino. Učiteljem je zvišal plače in s tem dokazal, da je delavec prosvete vreden večjega plačila, nego pa so domnevali nekateri.

Mnogokrat čujemo tožbo, da je cesar Jožef II. razpustil toliko in toliko samostanov. A ljudje radi pretiravajo. In tako tudi tukaj. Razpustil je samo take samostane, ki človeštvu niso bili v prid. Vse druge je pa pustil.

Na svojih potovanjih, ki smo jih omenili že zgoraj, si je nabral neizmernih zakladov uma. A ti zakladi niso spali v njegovi duši spanje mrtvih, temveč so oživel in zablesketali v obliki bolnic, sirotišnic, zavodov za slepce in gluhoneme, zavodov za potepuhe, pa tudi zavodov za brezposelne, ki brezposelnosti niso zakrivali sami. Za gluhoneme ga je navdušil francoski duhovnik de Lepê, ki je izumitelj znamenj za govor gluhonemih. V „Jožefinu“ pa so

se izobraževali vojaški zdravniki, ki jih je za vojno tako rado primanjkovalo. — Zadnji dnevi velikega Habsburžana so bili grenki. Zapletel se je po krivdi ruske carice Katarinè II. v vojno s Turki. Bil ni posebno srečen. Bolj nego to pa so ga potrli upori Ogrov, Tirolcev in Belgijcev. In moral je preklicati marsikaj, da jih je pomiril. To ga je potrló še bolj.

„Če mislite pesniti o meni, pesnite o knezu, ki svojih dobrih naprav pri najboljši volji ni mogel uresničiti!...“

To je rekel sam nekemu pesniku.

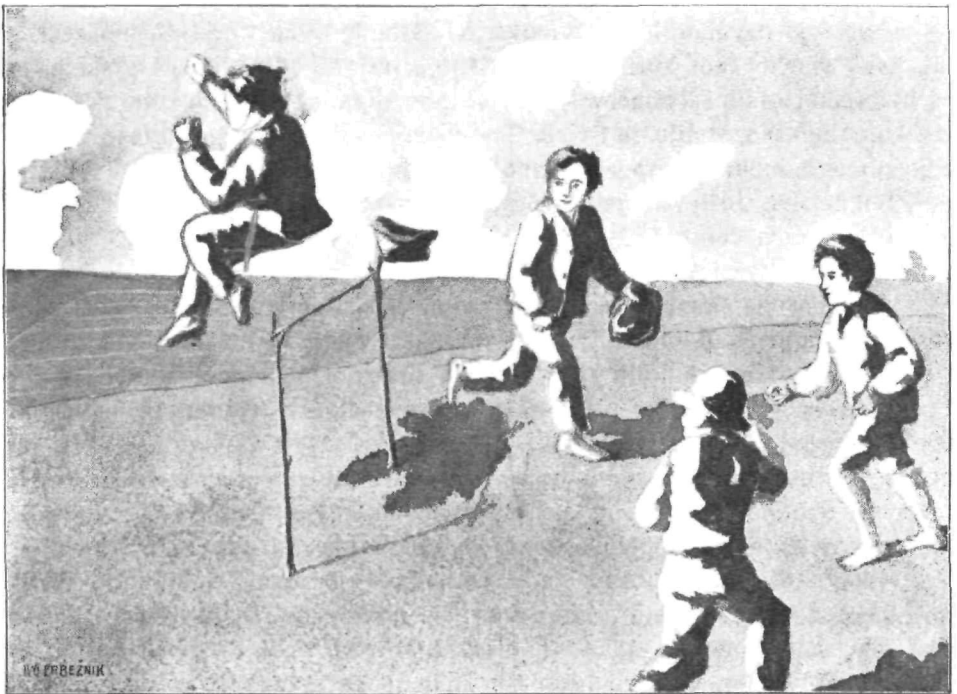
„Povejte mi resnico!... Saj se ne bojim smrti!“

„Veličanstvo, smrt je neizogibna!... Nastopi lahko vsak trenutek!“

To je bil konec pogovora z njegovim zdravnikom štirinajst dni pred smrtjo. Zdravnik je dobil za nagrado za svojo odkritosrčnost še tistega dne 20.000 kron in bil je povzdignjen v plemski stan.

Takega čina je bil pač zmožen samo vladar Jožef II., ki ni vladal dolgo, a je vladal samo v prid svojih narodov, ki jim je vsem odprl v znamenju velike ljubezni celó svoje carske vrtove.

Zato pa je in ostane ljubljeneц vseh avstrijskih narodov.

▷ V skoku ◁

